

T.C.

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ İLAHİYAT FAKÜLTESİ
İSLAM HUKUKU ANABİLİM DALI
II. İSLAM HUKUKU LİSANSÜSTÜ
ÖĞRENCİ SEMPOZYUMU

SEMPOZYUM PROGRAMI

VE

TEBLİĞ ÖZETLERİ

29-30 EKİM 2016

SEYYİD HASAN PAŞA MEDRESESİ

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ İLAHİYAT FAKÜLTESİ
İSLAM HUKUKU ANABİLİM DALI
II. İSLAM HUKUKU LİSANSÜSTÜ ÖĞRENCİ SEMPOZYUMU

SEMPOZYUM PROGRAMI

29 EKİM CUMARTESİ

09:00-09:30	Kayıt
09:30-10:00	Selamlama Konuşmaları
10:00-11:00	AÇILIŞ KONFERANSI: FIKIH İLMİ GÜNÜMÜZE NE SÖYLER? <hr/> Prof. Dr. H. Yunus APAYDIN
11:30-13:00	1. OTURUM: İSLAMİ FİNANS <hr/> Oturum Başkanı: Doç. Dr. Mehmet SARAÇ İslam Borçlar Hukukunda Ca'li Şartlar Ve Sınırları Mahmut SAMAR Alacak Satımı Uygulamaları ve Analizi: Varlık Yönetim Şirketleri Örneği Batuhan Buğra AKARTEPE Borsada Uygulanan Açığa Satış İşlemlerinin Fıkhî Analizi Serdar ÖZALP
13:00-14:30	Öğle Yemeği

14:30-16:00

2. OTURUM: FIKİH USULÜ

Oturum Başkanı: Doç. Dr. A. Cüneyd KÖKSAL

'Neşru'l-Arf' Adlı Risalesi Bağlamında İbn Abidin'in Örf Anlayışı

Nazan KAPICI

Kognitif/Bilişsel Metafor ile Hanefî Usûlünde Mecaz Arasında İlişkinin İmkanı Üzerine Değerlendirme

Hakîme Reyyan YAŞAR

Kerhi'nin İzinde Mezhebi Savunmak: Hanefilerde Doktrin Dışına İtici Bir Tevil Yöntemi Olarak Siyaset

Muharrem MİDİLLİ

Çay-Kahve Arası

16:30-18:00

3. OTURUM: ISLAMIC ECONOMICS

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Erol ÖZVAR

The Jeopardy of Global Indebtedness: Islamic and Conventional Economic Justifications

Abdu Seid ALI

Participatory Microfinance: Its Nature, Challenges and Roles in Poverty Reduction

Abdulkadir Wahab AMAN

Islamic Financial System in Chad

Khadidja Alhadji AJI

30 EKİM PAZAR

09:00-10:30

1. OTURUM: İSLAM İKTİSADI

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Servet BAYINDIR

Zekât Kurumlarının Benimsemesi Gereken İlkeler Işığında Zekâtın Günümüz Şartlarında Malezya ve Endonezya'da Uygulanması

Mervan SELÇUK-Salih ÜLEV

Krediye Kolay Ulaşım ve Kaynak İsrafi İlişkisi

Mehmet Rauf ÖZDEN

İslam Ülkelerindeki Gelir Eşitsizliği ve Yoksulluk Sorununa Bir Politika Önerisi Olarak Zekât

Muhammet Mesut BADUR

Çay-Kahve Arası

11:00-12:30

2. OTURUM: HELAL GIDA

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Osman SAĞDIÇ

Aroma Çözücü Olarak Gıdalara İlave Edilen Alkolün Hanefî Fıkhî Bağlamında Değerlendirilmesi

Mehmet Ali FINDIK

Helal Gıda Penceresinden Fermantasyon Tekniğine Fıkhî Bir Bakış

Neslihan Mervenur VURAL

İslam Hukuku Perspektifinden Domuzdan Elde Edilen Ürünlerin Tahlili

Ümmü Eymen BALBABA

12:30-14:00

Öğle Yemeği

14:00-15:30

PANEL: FIKHÎ BİLGİ ÜRETİMİNDE YÖNTEM SORUNU

Prof. Dr. H. Yunus APAYDIN

Prof. Dr. Mürteza BEDİR

Prof. Dr. Şükrü ÖZEN

Çay-Kahve Arası

16:00-17:30

3. OTURUM: ŞAHISLAR- KURUMLAR- MESELELER

Oturum Başkanı: Yrd. Doç. Dr. Abdullah TIRABZON

Ahval-i Şahsiye Özelinde Ürdün Fetva Kurumu'nun İşleyiş Yöntemi

Eda UĞUR

İnsan Bedeninin Emanet Hükümleri Bağlamında Değerlendirilmesi

Neslihan GÜLÇEBİ

Tarihi Süreç İçinde Menakıbnâmeler ve Abdu'l-Gâfir b. Hüseyin el-Elma'î ve *Menakibu'l-İmami'l-A'zam Ebî Hanîfe* Adlı Eseri

Hüseyin SAĞLAM

**II. İSLAM HUKUKU LİSANSÜSTÜ
ÖĞRENCİ SEMPOZYUMU**

DÜZENLEME KURULU

PROF. DR. MÜRTEZA BEDİR

DOÇ. DR. NECMETTİN KIZILKAYA

YRD. DOÇ. DR. ABDULLAH TIRABZON

YRD. DOÇ. DR. AHMET TEMEL

AR-GÖR. MURAT SARITAŞ

AR-GÖR. YASİR BEYATLI

AR-GÖR. SERDAR ÖZALP

AR-GÖR. ŞABAN KÜTÜK

AR-GÖR. BATUHAN BUĞRA AKARTEPE

AR-GÖR. M.SELMAN TÜFEKÇİOĞLU

ÜMMÜ EYMEN BALBABA

MERVE AKTÜRK

29 EKİM CUMARTESİ

1. OTURUM: İSLAM İKTİSADI

İSLAM BORÇLAR HUKUKUNDA CA'Lİ ŞARTLAR VE SINIRLARI

MAHMUT SAMAR, NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ İLAHİYAT FAKÜLTESİ ARAŞTIRMA GÖREVLİSİ

İslam hukuk doktrinde asıl olan, akdin gereğinin ve hukukî neticelerinin hiçbir şeye bağlı olmadan geçerli ve yürürlükte olmasıdır. Zira İslam hukuk usulünde sözlü tasarruflar, hükümleri ve sonuçları kanun koyucu tarafından belirlenmiş birer “sebeb” kabul edilmiştir. Buna göre birey, hür iradesiyle hukukî işlemlerde bulunma konusunda serbesttir. Ancak kendi iradesiyle yaptığı işlemlerden ortaya çıkacak hukukî durum kendisini bağlar.

Bununla birlikte akitlerde gaye, insanların maslahatını gerçekleştirmek ve ihtiyaçlarının giderilmesidir. Bu da bir taraftan akitlerde insanların maslahatına yönelik düzenleme ve değişikliklerin yapılmasını, diğer taraftan akitlerin genel hükümlerine ve özel niteliklerine riayet etmeyi gerektirir. Bu yüzden, akitlerde şart koşmanın imkân ve sınırı, doktrinde tartışma konusu olmuştur.

İslam hukukunda, tarafların akitle beraber ileri sürdükleri ve üzerinde anlaştıkları şartlara ca'li şart denir. Bu şartlara, akdî şartlar veya akde mukarin (bitişik) şartlar da denir. Bu şartlar, akit için hukukun belirlemiş olduğu hüküm ve neticelerin dışında bir şeyi borçlanmak/borçlandırmak üzere öne sürülür.

Tarafların irade beyanına bağlı olarak “ta'lîkî,” “izâfî” ve “takyîdî” olmak üzere üç çeşit ca'li şarttan söz etmek mümkündür. Bir akdin hukuken varlık kazanmasının (inikâd) şarta bağlanmasına “ta'lîk”, işleyiş (tencîz) zamanının belirlenmesine “izâfe”, varlık kazanmış bir akdin hükümlerinin belirlenmesine ve/veya yeniden düzenlenmesine ya da değiştirilmesine “takyîd” denir.

Zâhirîler dışındaki İslam hukukçuları, taraflara sözleşmelerde şart koşma hürriyeti tanımıştır. Ancak bu serbestliğin kapsam ve sınırlarını belirlemede farklı yaklaşımlar içerisinde

olmuşlardır. Bu ihtilafın temelinde, şer'î nasslara ve bu nassları anlama ve yorumlamada farklı yöntemlerin takip edilmesi yatmaktadır.

Nassları anlama ve yorumlamada literal/lafızcı yöntemi benimseyen Zâhiriyye mezhebine göre ayet ve hadislerde ismen belirlenen yedi şartın dışında, bireylerin şart koşma hürriyeti yoktur.

Sözleşmelerde şart koşma hürriyetine olumlu bakan İslam hukukçuları, kendi aralarında iki temel yaklaşım benimsemişlerdir: Şart koşma iradesine sınırlı serbestlik tanıyan “orta yolu takip edenler” ve bu konuda tarafların iradesini esas kabul eden “genişlik taraftarları”...

Bu tebliğimizde İslam hukuk doktrinde akitlerde şart koşma hürriyetinin sınırını belirleyen esasları ele almak suretiyle, söz konusu ihtilaflara temas edilecektir. Diğer taraftan konunun çağdaş hukukî işlemlere etkisine de yer verilerek bir neticeye ulaşılabacaktır.

ALACAK SATIMI UYGULAMALARI VE ANALİZİ: VARLIK YÖNETİM ŞİRKETİ ÖRNEĞİ

BATUHAN BUĞRA AKARTEPE, İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ İSLAM İKTİSADI VE FİNANSI ABD ARAŞTIRMA GÖREVLİSİ

Borç kavramı Türk hukuk literatüründe farklı anlamlara gelmekle birlikte en dar manada iktisadi bir faaliyet sonucunda tarafların birbirine ödemesi gereken para yükümlülüğünü ifade etmek için kullanılmaktadır. Kişinin karşı tarafa ödemesi gereken miktar borç olarak adlandırılırken, ilişkinin karşı tarafı açısından bu bedel alacak olarak isimlendirilmektedir. İslam hukuk literatüründe de alacak ve borç kavramları ayrı ayrı kelimelerle ifade edilmekle birlikte yaygın olan kullanım her iki kelimeyi ifade eden 'deyn' kavramı kullanılmaktadır.

Gelişen ekonomik düzen içinde bir çok şey satıya konu olduğu gibi bugün gelinen noktada ticari işletmeler ve bankalar likidite ihtiyacını karşılayabilmek için vadesini beklemektense borç ve alacakları satıma konu ederek bunlardan gelir elde etmektedir.

İslam hukuku açısından 'deyn' satımına, karşılığı 'deyn' olduğu zaman kesinlikle cevaz verilmezken, para dışındaki malların mübadelesinde vadeli satış, selem ve istisna gibi akitlerde akdin konusunun bir taraftan borç diğer taraftan peşin olmasına izin verilmiştir. Ancak ticari işlemde akdin konusu her iki taraftan para olduğu zaman sarf akdinin kuralları gereği işlemin peşin olarak gerçekleşmesi gerektiğinden para alacaklarının peşin para karşılığı satımına cevaz verilmemektedir.

Bu tebliğ kavramsal çerçeveyi ortaya koymak adına borç, alacak ve deyn terimlerini analiz edecek olup daha sonra meseleyi vaz etmek namına İslam hukukunun borcun satımı konusuna yaklaşımını inceledikten sonra günümüzde kredilerini tahsil etmekte zorluk yaşayan bankaların başvurduğu mercilerin başında gelen varlık yönetim şirketlerinin uygulamaları, alacak satımı bağlamında analiz edilmeye çalışılacaktır.

BORSADA UYGULANAN AÇIĞA SATIŞ İŞLEMLERİNİN FIKHÎ ANALİZİ

SERDAR ÖZALP, İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ İLAHİYAT FAKÜLTESİ ARAŞTIRMA GÖREVLİSİ

Günümüzde borsada pek çok işlem yapılmaktadır. Bunlardan biri de açığa satış işlemleridir. Mülkiyette olmayan menkul kıymetlerin satımı şeklinde gerçekleşen açığa satış işleminde fikhî açıdan tahlile muhtaç pek çok konu gündeme gelmektedir. Tespit edebildiğimiz kadarıyla mülkiyette olmayan menkul kıymetlerin satılması, rehin olarak bırakılan menkul kıymetlerden veya nakdi teminattan rehin alan kişinin faydalanma hakkının olup olmaması ve bir akit içinde başka bir akit veya menfaatin şart koşulması açığa satış işleminin fikhî tahlili için önem arz eden konulardandır.

Açığa satış işlemlerinin İslam hukuku açısından değerlendirilebilmesi amacıyla tespit ettiğimiz fikhî konulara işaret eden naslar ve bu naslar çerçevesinde mezheplerin görüşlerinin ortaya çıktığı fikhî kaynaklarda konuların işlenişi önem arz etmektedir. Bununla birlikte açığa satış işleminin yapısı ve uygulanışında tespit edilen bu hususların hangi aşamada ne şekilde ortaya çıktığı da önem arz eden konulardandır. Tebliğimizde fikhî olarak tespit edilen konularla ilgili fıkhî prensip haline gelen kurallar ortaya konarak açığa satış işleminin bu çerçevede değerlendirilmesi yapılmaya çalışılacaktır.

2.OTURUM: FIKİH USULÜ

'NEŞRU'L-ARF' ADLI RİSALESİ BAĞLAMINDA İBN ABİDİN'İN ÖRF ANLAYIŞI

NAZAN KAPICI, BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ İLAHİYAT FAKÜLTESİ ARAŞTIRMA GÖREVLİSİ

Son birkaç yüzyıllık süreç içinde ortaya çıkan Batı kaynaklı modernizm ve sekülerizm hareketleri, dünya ülkelerinin neredeyse tamamını derinden etkilemiş ve etkilemeye devam etmektedir. Bu çerçevede birey ve toplum hayatında, insanın fiziksel ihtiyaçlarına hizmet eden 'madde' unsuru öne çıkarılmış, manevi boyutu tatmin eden din ise sosyal yaşamın dışında bırakılmıştır. Aynı şekilde kültürün paylaşımı, ikili ilişkiler, gündelik hayatın tanzimi gibi konularda da geleneksel anlayış tamamen terkedilmiştir. İslam dünyası da bu durumdan nasibini fazlasıyla almıştır. Bu gelişmelere paralel olarak İslam hukukunun yeni ortaya çıkan durumlar karşısındaki tavrı, içtihat kapısının kapanıp kapanmadığı, İslam'daki maslahat anlayışı, kaynakların modern bakış açısıyla okunmasının gerekliliği vb. konular İslam ulemasının gündemine oturmuş ve bu minvalde pek çok eser kaleme alınmıştır.

Son dönem Osmanlı ulemasından İbn Abidin'in örfe dair yazdığı Neşru'l-Arf fî Binâi Ba'di'l-Ahkâmi Ale'l-Örf adlı risalesi de konuyla ilgili olarak zikredilebilecek en önemli eserlerdendir. İbn Abidin bu risaleyi, hakim'in fetva verirken dikkat etmesi gereken hususları içeren manzum eseri Ukûd-u Resmî'l-Müftî üzerine yazdığı Şerhu Manzûmeti Ukûdi Resmî'l-Müftî adlı şerhten sonra, örf konusunu izah etmeye duyduğu ihtiyaca binaen kaleme almıştır. İbn Abidin bu risalede hukuki bir delil olarak örfün, diğer deliller ve Hanefi fetva usulünde dayanak kabul edilen Zahiru'r-Rivaye karşısındaki konumunu ele almakta, hüküm vermede örfün belirleyici durumuna dikkat çekmektedir. Onun örfe meşruiyet kazandırmadaki asıl hareket noktası, müçtehit imamların bugün yaşamaları durumunda toplumun örfünü dikkate alarak farklı şekilde hüküm verecek olmalarına dair kuvvetli inancıdır. Diyebiliriz ki İbn Abidin, geleneksel mezhep anlayışının temellerine dokunmadan İslam'ı modern hayata dahil etmeyi başaran bir formül öne sürmüştür.

KOGNİTİF METAFOR İLE HANEFÎ USULÜNDE BAHSEDİLEN MECAZ ARASINDA İLİŞKİNİN İMKÂNI ÜZERİNE DEĞERLENDİRME

HAKİME REYYAN YAŞAR, LONDRA ÜNİVERSİTESİ HEYTHROP COLLEGE TEOLOJİ BÖLÜMÜ DOKTORA ÖĞRENCİSİ

20. yüzyılda ortaya çıkmış olup disiplinler arası çalışan ve yeni bir yaklaşım sunan, kognitif bilim ya da bir diğer adıyla bilişsel bilim pek çok disiplini de etkilemiştir. İnsanoğlunun zihinsel dinamiklerini ve sistemlerini inceleyen bu alan, felsefe, psikoloji, antropolojinin yanı sıra dilbilimine de büyük oranda katkıda bulunmuştur. Zihinsel dünyanın dış dünyaya somutlaştırarak aktarılmasına yardımcı olan dilin ve ona bağlı olarak diskurun (üslubun, söylemin) incelenmesi bu çağdaş ilim dalı ile yeni boyut kazanmıştır. Günümüzde, bilişsel dilbiliminin öne çıkan konularından biri de metafor, metaforun tespiti, metaforun inşası ve metaforun bilişsel düzeyde analiz edilmesine dair geliştirilen yaklaşımdır. Bu sunumun genel çerçevesi Arap Dili ve Belağat'ında ve aynı zamanda Fıkıh Usûl'ünde karşılığı sayılabilecek olan istiâre ile kognitif metaforun kesişme noktasını oluşturmaktadır. Özelden ise, bu sunumun amacı, farklı döneme ve ilim geleneklerine ait olan, kognitif metafor ve istiare arasında ilişki kurulup kurulamayacağını sorgulamaktır. Konuyu daha net incelemek adına, araştırmamızı dilbiliminde kognitif metafor teorisi ve temel Hanefî usûl metinlerinde, yani Cessâs, Debûsi, Pezdevî, aktarılan istiâre kapsamında ele alıyoruz.

Batı kültüründe metafor ve ona ait kavramlar Aristo'nun metafor tanımı üzerine inşa edilmiştir. Ancak 20. yüzyıldan itibaren mevcut yaklaşımın ve kavramların kapsamı ve yeterliliği sorgulanmış, Richard ve Black'ın katkılarıyla metafor teorisine "interaction (etkileşim), conduit (kanal), vehicle (araç)" kavramları eklenmiş. Daha sonra ise Fauconnier ve Turner ile bu kavramlar geliştirilerek, bilişsel düzeyde metaforun inşasını ve işlevini analiz etmek üzere "interaction (etkileşim), blend (harmanlama), domain (alan), space (mahal), image (imge), abstract or physical experience (soyut ve somut tecrübe) ve mapping (eşleştirme)" ve benzeri kavramlar kullanılmaya başlanmıştır.

Sunumun bir diğer ilgi odağı olan Fıkıh usulünde anlatılan istiareye gelince, usulde istiârenin mecazın bir alt dalı olarak örnekler üzerinden incelendiğini görmekteyiz. Ancak Hanefî mezhebi, diğer mezheplerden farklı olarak bu örnekleri açıklarken "ittisâl, mahal, ittisâl-ı manevî, ittisâl-ı sûrî, ittisâl-ı mahsûs, ittisâl-ı ğayri mahsûs" kavramlarını kullanmaktadır. Yaptığımız araştırma ışığında, gerek Hanefî usûlünün ana metninde gerekse şerhlerinde istiârenin çeşitleri ve oluşumuna dair yapılan analizde kullanılan kavramlarla kognitif metaforda kullanılan kavramlar arasında benzerlikler tespit ettik. Nihayetinde de bu benzerlik dolayısıyla "iki yaklaşım arasında ilişki kurulabilir mi veya bu kavramlar birbirlerinin karşılığı olabilir mi?" sorusu ilgamızı cezbetmiştir. Buradan hareketle, bu sunum bahsedilen kavramlar üzerine yoğunlaşarak iki teori arasında ilişki kurulmasının imkânını tartışmayı hedeflemektedir.

KERHİ'NİN İZİNDE MEZHEBİ SAVUNMAK: HANEFİLERDE DOKTRİN DIŞINA İTİCİ BİR TEVİL YÖNTEMİ OLARAK SİYASET

MUHARREM MİDİLLİ, KTÜ İLAHİYAT FAKÜLTESİ ARAŞTIRMA GÖREVLİSİ

Irak Hanefilerinin önde gelen simalarından biri olan Kerhi'ye (v. 340/952) nispet edilen bir rivayete göre Hanefi ashabin görüşlerine aykırı olan her bir ayet neshe ya da tercihe hamledilmelidir. Evla olanı bu ayetleri ashabin görüşü ile uyumlu hale getirmek için tevil etmektir. Ashabin görüşlerine aykırı ayetler hakkında Kerhi'nin zikrettiği bu yöntem hadisler hakkında evleviyetle geçerlidir. Bu tebliğde Kerhi'nin evla bulduğu tevil faaliyetinin Hanefiler tarafından siyaset örneğinde nasıl yürütüldüğü gösterilmeye çalışılacaktır.

Siyaset Hanefi fakihlerin doğrudan siyasi otoriteye nispet ettiği genellikle cezai tasarruflardır. Serahsi (v. 483/1090) siyasetin merfu/sahih hadislerin tevilinde kullanılan bir yöntem olduğunu belirtmiştir. Hanefi fıkıh kitaplarında siyasetin esas itibariyle mezhep savunması ya da mezhep içi tutarlılığı sağlamak amacıyla bir tevil yöntemi olarak kullanıldığı görülmektedir. Bunun için önce karşı görüşün dayandığı rivayetlerin sahih olmadığı öne sürülür. Rivayetlerin sahih olması durumunda nesih ihtimalinden bahsedilir. Sahih olan ve mensuh da olmayan rivayetler siyasetle tevil edilir; siyasi otoritenin salt kendi iradesine dayandırılır. Böylece siyaset olarak nitelenen rivayetler/görüşler kesin bir tavırla doktrin dışına itilmiş olur. Hanefiler mezhepteki hakim görüşü savunmak için kurucu imamlara karşı bile bu sert tevil yöntemini kullanmaktan kaçınmazlar.

Siyaseti bir tevil yöntemi olarak kullanmak daha öncesinden salt siyasi otoritenin takdiri ile vazedilebilen bir siyasi hükümler kategorisinin varlığını tanımayı gerektirir. Geriye dönük bu tevil yöntemi ile fakihler siyasi otoriteye kaçınılmaz olarak ileriye dönük siyasi düzenlemeler yapma yetkisi bahşetmiş olur. Siyaset olarak nitelenen eylemlerin çoğunlukla Hz. Peygamber'e nispet edilmesi bu eylem türünün zimnen hukuka muvafık olduğuna işaret eder. Bu durum salt hükümdarın iradesine dayanan siyasi tasarrufların Şari'e nispet edilen hükümlerin yanında ayrı bir meşruiyet alanı teşkil ettiğini gösterir.

3. OTURUM: ISLAMIC ECONOMICS

THE JEOPARDY OF GLOBAL INDEBTEDNESS: ISLAMIC AND CONVENTIONAL ECONOMIC JUSTIFICATIONS

ABDU SEID ALI, İSTANBUL ÜNİVERSİTE İSLAM İKTİSADI VE FİNANSI ABD YÜKSEK LİSANS ÖĞRENCİSİ

In the aftermath of the global financial crisis of 2008 and the worst worldwide recession that follows, there was a broad anticipation that the world's economies would reduce their debt. Nevertheless, the reverse occurred as the amounts of debt incurred by numerous developed and developing countries surged dramatically in both absolute terms and relative to GDP. The aim of this paper is to pinpoint the key justifications from Islamic and conventional economic perspectives to the danger of global indebtedness. It will elucidate the major theoretical and empirical literature from Islamic and conventional economic standpoint concerning the global household, corporate and sovereign debts and their impact on growth, productivity and financial stability. According to the classical macroeconomic theory, people borrow money with the expectation of boosting productivity and this elevated debt growth is alleged to be an originator to higher GDP growth. In the contrary, excessive debt is extremely harmful for the economy deteriorating output growth and raising unemployment and above all speeding up risk of financial crises. From the basic tenets of Islamic economic principles, equity and risk sharing are favored than debt since debt contracts and securities are interest bearing and giving and receiving interest is prohibited in Islam. Hence, the Islamic financial system does not allow the creation of debt through direct lending and borrowing. It rather requires the creation of debt through the sale or lease of real assets through its sales- and lease-based modes of financing. Shariah principles require the real (not imaginary) nature of assets sold, possession of those assets by seller, being genuine trade transaction and the absence of selling debts.

PARTICIPATORY MICROFINANCE: ITS NATURE, CHALLENGES AND ROLES IN POVERTY REDUCTION

ABDULKADIR WAHAB AMAN, İSTANBUL ÜNİVERSİTE İSLAM İKTİSADI VE FİNANSI ABD YÜKSEK LİSANS ÖĞRENCİSİ

Modern microfinance is one of the latest developments in the banking sector. Starting from the 1970s it has been expanding throughout the world and serving the poor in many developing economies. Islamic or participatory microfinance was also developing in parallel to the conventional microfinance system. It is also believed that microfinance system was the origin of the modern Islamic banking system we have today. Currently, many Muslim-dominated nations have Islamic microfinance system to serve the poor by utilizing various financial instruments. As part of Islam's potential to solve any kind of human problems, Islamic microfinance may also help in reducing severe poverty in various parts of the world. However, the experiences in this regard are different. Some argue that it is helping in reducing poverty and others argue the opposite. They believe that it is mismanaged and is creating dependency of the poor on microfinance institutions and rich individuals and organizations. So, in this research practical experiences of some countries will be presented to assess if Islamic microfinance is really the solution for reducing poverty and promoting economic empowerment of the poor.

ISLAMİC FİNANCIAL SYSTEM İN CHAD

KHADIDJA ALHADJI AJI, İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ İSLAM HUKUKU ABD YÜKSEK LİSANS ÖĞRENCİSİ

Afrika sınırlarında, zengin yeraltı ve yerüstü kaynaklarına sahip olan Çad'ın nüfusunun %55'i Müslümandır. Libya, Mısır, Sudan, Nijerya ve Fransa gibi ülkelerle önemli ticari bağlantıları bulunan bir ülkedir. İslam'ın yasakladığı faiz sisteminin olmadığı İslam ekonomisi, geçtiğimiz on yılda birçok ülkede gün geçtikçe yaygınlaşırken, nüfusunun çoğunluğu Müslüman olan Çad'da İslam ekonomi sistemi tam olarak uygulanmamaktadır. Şu an mevcut sistemde bankaların %65'i yabancı ülkeler tarafından işletilmektedir. Geriye kalan %35'i ise devlet desteğiyle yürütülen bankalardır. Bu bankaların hiçbiri İslam ekonomi sistemini uygulamamaktadır. İslami bankaların eksikliği, ülke genelinde insanların İslami bankalara yabancı kalmalarına sebep olmaktadır. Buna ilaveten, sömürge altında olan devletin bastırılmış ekonomi sisteminden ötürü, İslami banka sistemini kavramalarına, mevcut bankalarda uygulamalarına ve bu bankalardan yararlanmalarına engel olmaktadır. Tüm Müslümanlar tarafından riba'nın alınması da verilmesi de yasak olduğu bilinmesine rağmen faizsiz banka sisteminin nasıl uygulanacağı ve bu bankalardan nasıl yararlanılacağı bilinmemektedir. Bu çalışmada, Çad'daki yatırım ve piyasa sisteminden özetle bahsederek Çad'ın İslam Ekonomisi sistemine nasıl sahip olacağı tartışılacak ve bu sistemin yapıtaşları olan icare, murabaha, müşareke, sukuk ve selem akitlerine de değinilecektir.

30 EKİM PAZAR

1.OTURUM: İSLAM İKTİSADI

ZEKÂT KURUMLARININ BENİMSEMESİ GEREKEN İLKELER IŞIĞINDA ZEKÂTIN GÜNÜMÜZ ŞARTLARINDA MALEZYA VE ENDONEZYA'DA UYGULANMASI

MERVAN SELÇUK-SALİH ÜLEV, SAKARYA ÜNİVERSİTESİ İSLAM EKONOMİSİ VE FİNANSI ARAŞTIRMA GÖREVLİSİ

İslam, Müslümanlara sadece bedenî ibadetleri farz kılmakla kalmamış; toplumsal hayatın bir parçası olan, bir arada yaşamının gerekliliğinin en iyi şekilde sürdürülmesi, gelir grupları arasındaki çekişmenin azaltılması ve toplumun muhtaç kesiminin temel ihtiyaçlarını gidermek adına da mâlî ibadet olan zekâtı inananlara emretmiştir. Zekât, sadece sarf edilen sınıfların faydasına olmamış; mükellefi nefsin arzularına karşı koymasını sağlayarak kemâle erdirmeyi ve varlıkları manevî açıdan arındırmayı hedeflemiştir. Zekâtın genel olarak hangi mallar üzerinde farz olduğu Kur'ân-ı Kerim'de zikredilse de bunun nispetlerinin ne olacağı ve arka planındaki ayrıntılar Hz. Peygamber (S.A.V) tarafından öğretilmiştir. Bu uygulamalara baktığımız zaman; Zekât ferde emredilen ve münferit olarak gerçekleştirilen bir ibadet olmamış, bizzat devlet tarafından organize edilen bir faaliyet olarak sürdürülmüştür. Hz. Ebubekir ve Hz. Ömer, Efendimiz (S.A.V.)'in uygulamalarını aynı şekilde devam ettirse de Hz. Osman döneminde çeşitli nedenlerden dolayı devletin görevlendirdiği âmiller aracılığıyla toplanan zekât varlıkları konusunda ayrıma gidilmiştir. Sadece zahirî (görünen) malların zekâtının devlet tarafından toplanacağı, bâtinî (gizli) olanların ise mükellefin kendisinin verebileceği Hz. Osman tarafından hutbede bildirilmiştir. Bu durumun saikleri bir tarafa; mükelleflerin zekât üzerindeki algıları günden güne değişmiş, bâtinî malların zekâtını kendi çabalarıyla sarf yerlerine ulaştırmak bir yana; devlet, zahirî malların zekâtını toplamakta zorlanmıştır. Günümüzde ise zekâtın devletin otoritesi altında kurumsallaşmasının gerekliliği ihmal edilerek; fakirlerin mükelleflerin varlıkları üzerindeki hakkı, zenginlerin vicdanına bırakılmıştır. Bu bildiride o dönemde alınan bu kararın nedenleri ışığında, zekâtın devlet eliyle kurumsallaştırılması üzerinde durulacaktır.

KREDİYE KOLAY ULAŞIM VE KAYNAK İSRAFI İLİŞKİSİ

MEHMET RAUF ÖZDEN, İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ İSLAM İKTİSADI VE FİNANSI ABD YÜKSEK LİSANS ÖĞRENCİSİ

Şu anda dünyada kullanılan finansal kredi sistemi hem özel ve hem kamu sektöründe imkânların ötesinde yaşamayı destekleme eğilimindedir. (Chapra) Bu durumun oluşmasındaki en önemli etken bankaların kaynak ihtiyacı olan kişi veya kurumların bu kaynağı nerede kullanacağıyla ilgilenmediklerinden kaynaklanmaktadır. Kredi almak isteyen kişi/kurum bunu geri ödeyebileceğini gerekli teminatlarla garanti ettiğinde bankalar kolay bir şekilde kredi vermektedir. Bu durum da ihtiyacın ötesinde borçlanmayı, ihtiyacın ötesinde borçlanma da kaynak israfını beraberinde getirmektedir. Kaynak israfı ise makro ölçekte bakıldığında ülkelerin gelişmesinin önündeki en büyük engellerden birini teşkil etmektedir. Devletler de batmayacağı düşünüldüğünden kredi kuruluşlarından kolay bir şekilde borçlanabilmektedir. Fakat bu borçlanılan tutarların çok az bir kısmı kalkınma için gerekli olan eğitim, alt yapı ve sağlık gibi temel ihtiyaç kalemlerine harcanmaktadır. “Bu durum ABD gibi büyük ve zengin ülkelerin bile bol kaynaklara rağmen tüm insanların temel ihtiyaçlarını tam olarak karşılayamamasının nedenini açıklar. Pakistan aşırı borç almanın temel ihtiyaç giderme kaynaklarını nasıl kısıtladığının belirgin bir örneğidir. Pakistan hükümetleri, ödenen borçlar (faiz+amortizasyon) 1998/99 merkezi hükümet bütçesinde harcamaların %46’sına ulaşana kadar sağdan soldan borç almaya devam etti. Diğer %24 savunmaya ve %12 yönetim giderlerine ayrıldığı için, sadece %18’i eğitim, sağlık ve altyapı yatırımları gibi kalkınma harcamalarına kaldı.” (Chapra)Görüldüğü üzere finansal sistemin bu şekilde işlemesi ülkeleri ister gelişmiş olsun ister gelişmekte olan olsun kaynaklarını boşa tüketmesine neden olmaktadır. Fakat kredilendirme sistemi sadece teminatı olan veya batmayacağı düşünülen devletlere gitme eğiliminde olmak yerine alınan kaynağın hangi projelerde kullanılacağına analiz edildiği bir döngüde olsa idi kaynaklar bu kadar bol ve ucuz kullanılmazdı. Sunulacak olan tebliğde bu konuya değinilecek olup finansal sistemde krediye kolay ulaşımın israfa yani kaynakların boşa tüketilmesine yol açtığı üzerinde durulacaktır. Faiz ve teminat temelli kredi yerine; yapılmak istenen projenin analiz edilip projenin verimliliğine göre kredi/kaynak verilmesinin bu durumu değiştireceği tavsiyesi yapılacaktır.

İSLAM ÜLKELERİNDEKİ GELİR EŞİTSİZLİĞİ VE YOKSULLUK SORUNUNA BİR POLİTİKA ÖNERİSİ OLARAK ZEKAT

M. MESUT BADUR, İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ İSLAM İKTİSADI VE FİNANSI ABD YÜKSEK LİSANS ÖĞRENCİSİ

Yoksulluk ve gelir eşitsizliği, hemen hemen tüm dünya ülkelerinde olduğu gibi İslam ülkelerinde de temel sorunlardan biridir. Bu önemli sorunun çözülebilmesi için farklı gelişmişlik düzeylerindeki ülkelere çeşitli politika önerileri sunulmaktadır. Fakat zengin ve yoksul arasındaki uçurum büyüdükçe, ülkelere reçete olarak sunulan politika önerileri de sorgulanmaktadır. Örneğin, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler kategorilerinde yer alan İslam ülkelerindeki yoksulluk ve gelir eşitsizliği sorununa bir çözüm önerisi olarak ekonomik büyüme önerilmektedir. Bunun nedeni, büyüme ile diğer ekonomik değişkenler arasında olumlu yönde bir etkileşim olduğu varsayımdır. Bu nedenle ülkelerin büyüme hızı arttığında, diğer ekonomik göstergelerde de olumlu bir etki oluşacağı dile getirilmektedir. Ancak büyümenin yoksulluk üzerindeki etkisi; ekonomik büyüme hızı ve büyüme gerçekleşmeden önceki gelir dağılımı ile yakından ilgilidir. Buna göre; üretim faktörleri mülkiyetinin dağılımı farklı olan iki ülkede aynı hızdaki bir büyüme, yoksulluk üzerinde farklı etkiler gösterecektir.

Bu çerçevede, İslam ülkelerinin benimseyeceği büyüme modeli, yoksulluğu azaltıp, sosyal adalete önem veren nitelikte olmalıdır. Bu noktada birikmiş geliri yeniden dağıtma işleviyle ön plana çıkan zekat kurumunun öneminden bahsedilebilir. Ancak uygulanan uyumsuz politikalar ve kurumlar arası entegrasyonun sağlanamaması sebebiyle günümüzde İslam ülkelerinde zekatın yoksulluğa etkisi sınırlı düzeylerde kalmaktadır.

Bu çalışmanın amacı; İslam ülkelerindeki yoksulluk durumu göz önünde bulundurularak, yoksulluğu ve gelir eşitsizliğini azaltma sürecinde zekatın daha etkin bir şekilde kullanılabilmesi için politika önerileri sunmaktır. Bu çerçevede ülkelerin iktisadi yapıları analiz edilerek yoksulluk ve gelir eşitsizliği durumu incelenecektir. Söz konusu ülkelerde zekat kurumunun ne şekilde ekonomik süreçlere dahil edildiği ortaya konacaktır. Zekatın kurumsallaştırılması sürecinde karşılaşılan sorunlar ele alınarak, yoksulluğu azaltma sürecinde zekatın diğer politika araçlarıyla uyumlu bir şekilde kullanılması gerektiği vurgulanacaktır.

2.OTURUM: HELAL GIDA

AROMA ÇÖZÜCÜ OLARAK GIDALARA İLAVE EDİLEN ALKOLÜN HANEFİ FIKHI BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

MEHMET ALİ FINDIK, İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ İSLAM HUKUKU ABD DOKTORA ÖĞRENCİSİ

Domuz ve üzümde elde edilen içki, İslam'a göre tüketilmesi haram olan en temel iki kaynağı oluşturmaktadır. Bunların haramlığı ve necisliği bizzat Kur'an'ın ifadeleriyle sabit olduğu için bu hususta herhangi bir tartışma söz konusu değildir. Ancak üzüm dışındaki diğer bitkisel kaynaklardan elde edilen içki ile içkiye sarhoş etme vasfını veren alkolün tüketiminin şeri hükmü hakkında mezhepler arasında farklı görüşler ileri sürülmüştür. İleri sürülen bu farklı görüşler, günümüz gıda sektöründe önemli bir uygulama haline gelen, gıdalara aroma ilave edilmesinde çözücü olarak alkol kullanılması işlemiyle ilgili yaşanan tartışmaların da temelini oluşturmaktadır.

Aromalar; gıdalara belli tat, koku ve lezzetlerin verilmesinde kullanılan önemli yağ asitleridir. Bu yağ asitleri günümüzde, gıdalara özellikle de meşrubatlara, istenilen bazı özelliklerin katılmasında kullanılan ve üretici firmalar için vazgeçilmez bir değere sahip olan katkı maddelerinin bir kısmını oluşturmaktadır. Aromalar, yapı itibarıyla yağ kategorisinde yer aldıklarından suda doğrudan çözünmemekte ve çözünme işleminin gerçekleşebilmesi için de bazı ara çözücülerin kullanımına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu çözücüler içerisinde, gıda sektörünün önemli parametrelerinden olan kalite, güvenlik ve maliyet gibi konularda maksimum fayda alkolden sağlandığı için sektördeki üretici firmalar aroma çözücü olarak alkol kullanmayı tercih etmektedir. Peki bu ve benzerleri sebeplerle gıdalara alkol ilave edilmesi şeran nasıl bir hükme bağlanabilir? Alkolü, Kur'an'da açıkça yasaklanmış olan hamr ile aynı kategoriye koyabilir miyiz yoksa alkolü, hamrdan bağımsız necis olmayan kimyasal bir bileşik olarak mı düşünmemiz gerekir? Ya da kullanılan bu alkolün belli bir oranla sınırlandırılması onu helal çerçevesine dahil etmeye imkan verir mi? Ayrıca alkolün gıdalara ilavesi sonrası söz konusu gıda ürününde, bir çeşit şer'i temizleme yöntemi olarak kabul edilen ve necis maddelerin temiz hale gelmesine imkan sunan istihale ve istihlak gibi işlemlerin gerçekleştiğinden söz edebilir miyiz? Bu çalışmada bu ve benzeri sorulara cevap aranmaya çalışılacak ve konuyla ilgili şeri hüküm tesbit edilmeye çalışılırken Hanefi fıkıh kaynakları esas alınarak bu mezhebin yaklaşımları doğrultusunda neticeye varılmaya çalışılacaktır.

HELAL GIDA PENCERESİNDEN FERMANTASYON TEKNİĞİNE FİKHÎ BİR BAKIŞ

NESLİHAN MERVENUR VURAL, CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ İLAHİYAT FAKÜLTESİ ARAŞTIRMA GÖREVLİSİ

Allah Teâlâ'nın insana vermiş olduğu sayısız nimetlerin başında hiç şüphesiz gıda nimeti gelmektedir. İnsanoğluna helal ve tayyib olma vasfına sahip nimetler helal kılınırken, Kur'an ve sünnette bazı maddeler ise haram kılınmıştır. Başlıca helal ve haram gıdalar bilinmekle birlikte, zamanla gelişen gıda teknolojileri, her geçen gün yenileri çıkan katkı maddeleri bizi yeni gıda ürünleri ile karşılaştırmakta ve bunların helalliği sorununu gündeme getirmektedir. Son zamanlarda İslam hukuku açısından tartışılan tekniklerden biri de bugün birçok gıda maddesinin üretiminde kullanılan fermantasyon tekniğidir. Halk arasında mayalanma olarak bilinen bu teknik birçok bilim dalında farklı amaçlarla kullanılmaktadır. Bugün en basit ekmek yapımından, peynir-yoğurt yapımına, içecek sektöründeki kefir ,boza ve sirke gibi maddelerin oluşumuna kadar pek çok alanda sıkça başvurulmuş bu teknik, uygulamada gerçekleşen tepkimenin sonucu olarak açığa çıkan alkol ve alkolün türevleri yönüyle bazı sorunlar barındırmaktadır. Son zamanlarda helal gıda kavramının yaygınlık kazanması başta gıda firmaları olmak üzere birçok kurumun bu konunun incelenmesini gündemine getirmiştir. İslam hukukçuları İslam hukukçuları fıkhîta yer alan istihale, teğayyür ve tahammür kavramları açısından durumu değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu çalışmada gıda sektöründe kullanılan fermantasyon(mayalanma) tekniğinin ne olduğu, kadim gelenekteki yeri ve bugünkü gıda ürünleri arasındaki durumu fikhî açıdan bir değerlendirmeye tabi tutulacaktır.

İSLAM HUKUKU PERSPEKTİFİNDEN DOMUZDAN ELDE EDİLEN ÜRÜNLERİN TAHLİLİ

ÜMMÜ EYMEN BALBABA, İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ İSLAM HUKUKU ABD YÜKSEK LİSANS ÖĞRENCİSİ

Allah (c.c), kainatta olan her şeyi insanoğlu için yaratmış ve onun hizmetine sunmuştur. İnsanoğlunu maddi ve manevi zararlardan muhafaza etmek için birtakım mahlukatı insanoğlu için haram kılmıştır. Haram kıldıkları arasında Kur'an-ı Kerim'de zikredilen gayri mütekavvim mal olan domuz eti de mevcuttur. Günümüzde, gelişen gıda teknolojisi ile birlikte normalde gıdanın besleyici unsuru olmadığı halde gıda üretiminde teknolojik işlemlerle besinlere katılan maddeler olan gıda katkı maddeleri de kullanılmaktadır. Hem bol hem de ucuz olan domuzdan elde edilen ürünlere rağbet oldukça artmakta ve katkı maddelerinde de kullanılmaktadır. Aynı şekilde domuzun deri ve kemiğinden üretilen jelatin de kozmetik ürünlerinde, içecekler ve salam, sosis vb. ürünlerin kaplamasında kullanılmaktadır. Ayrıca, bebe bisküvisi, baklava ve yufka yapımında kıllardan ya da fermantasyonla üretilen sistein mevcuttur. Tüm bu gıda ürünlerine ilaveten, moda sektöründe de domuz derisinden elde edilen mont, ceket ve ayakkabı üretilmekte ve Müslüman ülkelerde dahi satılmaktadır. Bu çalışmada, domuzun eti, yağı, kemiği ve derisinden elde edilen ürünler İslam hukuku perspektifinde değerlendirilecektir.

3.OTURUM: ŞAHISLAR-KURUMLAR-MESELELER

AHVAL-İ ŞAHSIYYE ÖZELİNDE ÜRDÜN FETVA KURUMU'NUN İŞLEYİŞ YÖNTEMİ

EDA UĞUR, İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ İSLAM HUKUKU ABD DOKTORA ÖĞRENCİSİ

Müslümanlar, hayatlarını dinin kurallarına uygun olarak devam ettirebilmek için her dönemde fetvâ müessesesine ihtiyaç duymuşlardır. Bu itibarla Ürdün Emirliği'nin kurulduğu ilk yıllarda fetvâ faaliyeti Osmanlı Devleti'ndeki usul üzere devam etmiş, daha sonra merkeze, genel fetvâ politikasını belirleyecek bir başmüftü tayin edilmiştir. Ardından ülke genelinde görülen kurumsallaşma çabaları sonucunda Fetvâ Kurumu oluşturulmuştur. Müslümanların karşılaştığı güncel ve kompleks problemlere çözüm bulabilmek için Kurum bünyesinde önce Fetvâ Komisyonu daha sonra Fetvâ Meclisi kurulmuştur.

Kurumun fetvâ verirken izlediği yöntem incelendiğinde, ahvâl-i şahsiyye konusunda temel kaynak olarak Ürdün Ahvâl-i Şahsiyye Kanunu'nu kullandığı, genel itibarıyla buna aykırı fetvâ verilmediği, kanunda değişiklik olduğunda fetvânın da değiştirilerek kanuna uygun hale getirildiği tespit edilmiştir. Hakkında kanunda herhangi bir düzenleme olmayan meselelerde fetvâ verilirken, eğer varsa mahkeme kararı esas alınmaktadır. Ahvâl-i şahsiyye dışında kalan meselelerde ülkede yaygın mezhep olması dolayısıyla Şafiî mezhebinin görüşleri benimsenmekte, ancak mezhep taassubunun olmadığı, gerektiğinde diğer mezheplerin görüşlerinden de istifade edildiği görülmektedir. Güncel meselelerle ilgili problemlerin çözümünde ise kolektif çalışma esas alınmaktadır. Bu yönüyle Kurum, toplu ictihad müessesesinin somut örneğini sergilemektedir.

Bu çalışmada Ürdün Fetvâ Kurumu'nun yapısı ele alınarak, Ahval-i Şahsiyye özelinde fetvâ yöntemi değerlendirilmektedir.

İNSAN BEDENİNİN EMANET HÜKÜMLERİ BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

NESLIHAN GÜLÇEBİ, NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ İSLAM HUKUKU YÜKSEK LİSANS ÖĞRENCİSİ

İnsanın yaratılmış canlılar arasında özel bir yeri vardır. Özel olmasının temel nedeni, kendisine yüklenen emanet sebebiyledir. İnsanın, kendisine emanet olarak verilen bedeni nerede, nasıl ve hangi kurallara göre kullanacağını bilmesi, dünya ve ahiret hayatında mutlu olabilmesi için gereklidir. Bu kuralların bilinmemesi veya bunlara uyulmaması ise insanı, emaneti veren karşısında zor duruma düşürecektir.

Emanet kavramının ilahi ve beşeri olmak üzere iki yönü bulunmaktadır. Verilen emanet ile Allah ve insan arasında bir ilişki meydana gelmiştir. Bu ilişki muamelat sahasında iâre akdine benzemektedir. Muamelat konuları içinde bulunan iâre akdinin ve insana verilen emanetin temelinde menfaat vardır. Bu açıdan bakıldığında iki durum mukayese edilerek ortak hükümler çıkarılabilecektir.

İnsanın emanet sahibi olarak bedeni üzerinde söz hakkı vardır. Fakat insan burada mutlak bir hakka değil, mukayyed bir hakka sahiptir. Bu nedenle insan, davranışlarında emanet sahibinin kurallarına uymak zorundadır. Kuralları aşmak yani emanet hususunda “teaddi ve taksîrde bulunmak” insanı “damân” sorumlusu yapacaktır.

Şarî, insana emrettiği ibadetler, koyduğu hükümler ve sınırlarını çizdiği helâller-haramlar konusunda da emanetin korunmasını emretmiştir. Ancak insan hayatının tehlikede olduğu durumlarda ise koyduğu hükümleri hafifletmiştir. Benzer şekilde ibadetler konusunda da insanlara bazı durumlarda ruhsatlar tanımıştır.

Kişilerin ve toplumların, özgürlüğü yeniden tanımladığı, seküler ahlak anlayışının revaçta olduğu günümüzde, emanet kavramının tanımlanması, asli ve fer’i deliller esas alınarak bu konuda çizilmiş sınırların hatırlatılması, insanın kendi varlığını yeniden düşünmesi açısından önem arz eder. Özellikle son asırda yaygınlaşan uygulamalar olan ötanazi, intihar, kürtaj ve estetik ameliyatlara gibi vakıaların teaddi ve taksir bağlamında değerlendirilmesi, insanın mukayyed özgürlüğünün sınırlarını hatırlatması açısından önemlidir. Ötanazi ve intihar, emanetin yok edilmesine; kürtaj ve estetik ise teaddi ve taksîre yol açan olaylardır.

Çalışmamızda el-Mütûnül’l-Erba’a başta olmak üzere klasik hukuk eserlerinin emanet ile ilgili bölümleri incelenecek, elde edilen hükümlerin insan yaşamına etkileri değerlendirilecek, iki konu ortak bir başlık altında mukayese edilecek ve “mu’îr” konumunda olan Yüce Yaratıcı ve “müsteîr” durumunda olan insan arasında meydana gelen bu emanet ilişkisi, iâre akdi ve bu akdin hükümleri bağlamında yorumlanacaktır.

TARİHİ SÜREÇ İÇİNDE MENAKİBNÂMELER VE ABDU'L-GÂFİR B. HÜSEYİN EL-ELMA'Î VE MENAKİBU'L-İMAMİ'L-A'ZAM EBÎ HANİFE ADLI ESERİ

HÜSEYİN SAĞLAM, İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ İSLAM HUKUKU ABD YÜKSEK LİSANS ÖĞRENCİSİ

Sözlükte güzel iş, hareket manasına gelen menâkıb, ilk dönemlerde hadis kitaplarında sahabenin övüldüğü hadislerin bulunduğu bölüm için kullanılmaktaydı. Hadis kitaplarının dışında müstakil eser olarak yazılan menâkıbnâmelerde ise zikredilen şahsın hayatı hakkında bilgiler, övülen hasletleri ve öne çıkan özlü sözlerinin zikredildiğini görmekteyiz. İlk dönemlerde yazılan menâkıbnâmelerde halifelerin, sahabenin önde gelenlerinin, mezhep imamlarının, sultanların, vezirlerin, velilerin ve şehirlerin zikredildiği görülmektedir. Tasavvufun yaygınlaşması ve tasavvuf büyükleri hakkında yazılan eserlerin artması sonucu menâkıbnâmelerde zikredilen velilerin kerametleri de zikredilmeye başlanmış, öyle ki bu durumun yaygınlaşması sonucu günümüzde menâkıbnâme denildiğinde akla gelen ilk şey kerametlerin anlatıldığı eserler olmuştur. Tasavvuf motiflerinin yaygınlaşmasından sonraki dönemde de menâkıbnâmelerde sufi meşrep olmayan kişilerin hayatları zikredilmiştir. Bunun yanında bazı tasavvuf büyüklerinin hayatları ve kerametlerinin anlatıldığı eserler menâkıbname adıyla olmayıp farklı isimlendirmelerle ele alınmıştır. Türk-İslam edebiyatı geleneğinde oldukça önemli bir yer tutan menâkıblar sonraki dönemlerde tezkire, makâmât ve kerâmât gibi isimlerle de yazılmıştır.

Bu tebliğde tarihsel süreçte menâkıbnâme eserlerinin özelliklerinden ve muhtevalarından bahsedilip, bu türe bir örnek olarak hicri 5.yy'da Kaçgar'da yaşayan Abdu'l-Gâfir b. Hüseyin el-Elma'î'nin Ebu Hanife hakkında yazmış olduğu Menakibu'l-İmami'l-A'zam isimli eserin tahkik edilmiş hali ele alınacaktır.

KATILIMCILAR

A.CÜNEYD KÖKSAL	29 MAYIS ÜNİVERSİTESİ
ABDU SAİD ALİ	İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
ABDULKADİR WAHAB AMAN	İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
ABDULLAH TIRABZON	İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
AHMET TEMEL	İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
BATUHAN BUĞRA AKARTEPE	İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
EDA UĞUR	İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
EROL ÖZVAR	MARMARA ÜNİVERSİTESİ
H.YUNUS APAYDIN	ERCİYES ÜNİVERSİTESİ
HAKİME REYYAN YAŞAR	LONDRA ÜNİVERSİTESİ
HÜSEYİN SAĞLAM	İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
KHADİDJA ALHADJİ AJI	İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
M.SELMAN TÜFEKÇİOĞLU	İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
MAHMUT SAMAR	N. ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
MEHMET ALİ FINDIK	İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
MEHMET RAUF ÖZDEN	İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
MEHMET SARAÇ	İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

MERVAN SELÇUK

SAKARYA ÜNİVERSİTESİ

MERVE AKTÜRK

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

MUHAMMET MESUT BADUR

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

MUHARREM MİDİLLİ

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ

MURAT SARITAŞ

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

MÜRTEZA BEDİR

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

NAZAN KAPICI

BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ

NECMETTİN KIZILKAYA

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

NESLİHAN GÜLÇEBİ

N. ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ

NESLİHAN MERVENUR VURAL

CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ

OSMAN SAĞDIÇ

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ

SALİH ÜLEV

SAKARYA ÜNİVERSİTESİ

SERDAR ÖZALP

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

SERVET BAYINDIR

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

ŞABAN KÜTÜK

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

ŞÜKRÜ ÖZEN

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

ÜMMÜ EYMEN BALBABA

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

YASİR BEYATLI

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

